

ZONDER ERVARING?

"Aanvankelijk was het moeilijk om naast mijn werk weer te moeten studeren, het gevoel te hebben dat je nooit helemaal klaar bent. Maar kinderen zijn nu eenmaal mijn passie dus hier heb ik maar niet te lang bij stilgestaan!" Aan het woord is Anouk Koppen (27) die na haar studie kinderpsychologie besloot het onderwijs in te gaan. "Door mijn achtergrond vind ik het heel leuk om kinderen in de klas te trainen op sociaal gedrag. Daarnaast kan ik als lerares mijn studie heel goed in de praktijk brengen in de begeleiding van moeilijk lerende kinderen".

Anouk begon twee jaar geleden op de Burght als Intern Begeleidster (IB-er) zonder lesbevoegdheid. In de laatste twee maanden van het vorige schooljaar kwam zij door omstandigheden als lerares voor groep 4 te staan waardoor ze besloot zij-instroomster te worden middels het project Opleiden in School. Zij staat nu drie dagen per week als zij-instroomster voor de klas en is de vrijdag vrij om te studeren.

Maar dat laatste wil er nog wel eens bij inschieten. "Het valt me tegen hoeveel tijd je kwijt bent aan de algemene organisatie van je extra taken zoals vergaderingen en ouderavonden. Dan heb je soms wel een heel vol programma met ook nog de studie ernaast."

Over de opleiding zegt Anouk dat ze veel leert van SVIB (school video interactie begeleiding). "Ja, dat is een hele goede module. De rest van de modules verschillen nogal. De module Rekenen is bijvoorbeeld heel praktisch ingericht. Dit in tegenstelling tot de Taalmodule, daar heb ik, gezien mijn studie, niet altijd even veel aan." Anouk vindt overigens wel dat op sommige momenten in de opleiding de praktijk van het lesgeven te weinig aan bod komt. "Dat is natuurlijk iets wat je met je begeleider behandelt, maar het zou wat mij betreft ook meer aandacht moeten krijgen vanuit de opleiding."

Ondanks de soms hoge werkdruk, is Anouk al met al heel positief over de manier waarop je als zij-instromer het vak leert. "Ik denk dat een zij-instromer zijn of haar ervaringen uit eerdere banen of studies heel goed kan gebruiken om een andere blik op zaken te werpen. Dit is naar mijn mening een verrijking van het onderwijs- en leerproces." Als tip wil Anouk aan directies van scholen meegeven dat zij een zij-instromer niet alleen moeten zien als "een welkome opvulling van een lege plek", maar zich echt goed realiseren dat er iemand zonder ervaring voor een klas komt te staan. "Daarom is een luisterend oor en iemand die je gerust kan stellen zo enorm belangrijk." Daarnaast vindt Anouk dat directies goed op de hoogte moeten zijn wat het precies inhoudt, zo'n zij-instromer voor de klas. Zeker waar het zaken als de financiën en belasting voor het team betreft.

REDACTIE:

Ella Duijcker
(8e Montessorischool)
Fred Bommels
(Burgemeester de Vlughtschool)
Wim van Vliet
(Nellestein)
Siebe Hentzepeter
(De Burght)
Renee van der Linde
(Seminarium voor Orthopedagogiek)
Peter Truijens
(Seminarium voor Orthopedagogiek)
Charles van der Horst
(Theo Thijssen Academie)
Rob Naarden
(OOG onderwijs ondersteuning)
Fraukje Selen
(OOG onderwijs ondersteuning)
Karijn in 't Veld
(OOG onderwijs ondersteuning)

ONTWERP EN REALISATIE:

Lef, Apeldoorn

REACTIES:

Als u vragen heeft over het project AZA/Opleiden in School of wilt reageren, dan kunt u contact opnemen met Fraukje Selen of Karijn in 't Veld op telefoonnummer (020) 6400982 of via k.intveld@oogonderwijs.nl

COLOFON

DIT IS EEN UITGAVE VAN
Amsterdamse Zij-instromer Aanpak /
Opleiden in School

REDACTIEADRES:
AZA / Opleiden in School
p/a OOG onderwijs ondersteuning
Postbus 9853
1006 AN Amsterdam

• Anouk Koppen voor de klas

OPLEIDEN IN DE SCHOOL... DAT IS WAT ZE DOEN OP VEERTIEN OPENBARE BASISCHOLEN IN AMSTERDAM

Eind 2002 is in Amsterdam het project Opleiden in School van start gegaan. Dit is een ontwikkelproject waarin scholen in samenwerking met opleidingsinstituten eigen opleidingstrajecten inrichten. Ons project is ingebed in een landelijk project, waarbij in een aantal regio's in het land de ervaringen en resultaten worden uitgewisseld. Scholen maken afspraken met ROC's en Pabo's over (duale) opleidingsvarianten voor onderwijsassistenten en leraren.

In het project in Amsterdam is deze samenwerking gezocht met de Theo Thijssen Academie en met het Seminarium voor Orthopedagogiek. In deze samenwerking wordt vorm gegeven aan het opleidingstraject voor zij-instromers.

Uit de praktijk blijkt dat de traditionele opleiding voor de zij-instromer niet afdoende is. Het werkelijke bestaan van de zij-instromer is niet de verkorte opleiding van de Pabo, maar het dagelijkse schoolleven en de groep kinderen, waar de zij-instromer zelfs onder de best denkbare omstandigheden, een ontdekkingstocht annex survivaltocht is begonnen. De ontwikkeling van vakbekwaamheid bij de zij-instromer vindt vooral plaats door de wijze waarop de basisschool dat organiseert en ondersteuning, begeleiding en feedback biedt. Het primaire leerproces vindt plaats op de werkvloer, het secundaire bij het opleidingsinstituut.

Om er voor te zorgen dat de scholen deze studenten voldoende begeleiding kunnen bieden, worden er een aantal opleidingsleerkrachten geschoold. Aan een aantal leerkrachten is in dit kader de mogelijkheid geboden zich verder te professionaliseren.

Door de opleiding van zij-instromers en onderwijsassistenten (deels) in eigen handen te nemen, willen de deelnemende scholen:

- Een bijdrage leveren aan het oplossen van het (toekomstige) lerarentekort in het Amsterdamse openbaar primair onderwijs door het zelf opleiden van personeel;
- Het concept opleidingschool vormgeven door onder andere een aantal opleidingsleerkrachten aan te stellen;
- Onderzoeken of basisscholen certificeerbaar zijn als opleidings-school.

Lees verder op pagina 2 >>>

waarmee zij in de toekomst te maken krijgen. Als deze mensen zijn afgestudeerd kennen zij de ongeschreven wetten die onvermijdelijk bij een school en bij het onderwijs horen. Hiermee wordt de vaak moeizame inwerkperiode van nieuwe leerkrachten tot een minimum beperkt. De Burgemeester de Vlughtschool is een school met 99% allochtone leerlingen. Er wordt bij ons veel werk gemaakt van het taalonderwijs, hetgeen niemand zal verbazen. Doordat wij onze toekomstige leerkrachten zelf opleiden zijn wij zijn in staat specifieke vaardigheden die hiervoor nodig zijn in een vroeg stadium te ontwikkelen. Dagelijks midden in de praktijk staan heeft een gunstige invloed op de studie. Alle drie konden zij een studiejaar overslaan. Ook voor de schoolorganisatie had een en ander gevolgen: De behoefte aan een interne opleidingsleerkracht/coach werd steeds breder in het team gedragen, met als gevolg dat wij nu iemand in opleiding hebben die deze taak/functie zal gaan uitvoeren. Tot slot, maar daarom niet minder belangrijk, wil ik de motiverende werking voor de overige teamleden noemen. Het team vindt het gewoon leuk jonge enthousiaste mensen op te leiden en hen in een vroeg stadium al de fijne kneepjes van het vak te mogen bijbrengen.

Fred Bommels

OPLEIDEN OP SCHOOL, WAT HEBBEN WE ERAAN?

Op de Burgemeester de Vlughtschool leiden wij drie onderwijsassistentes op tot onderwijzeres. Deze stap is ruim 2 jaar gelden uit nood gezet: er was vacature-ruimte en geen leerkrachten. Het zal menigeen bekend voorkomen. Wij konden geen gediplomeerde leerkrachten vinden, wel drie jonge mensen die de opleiding tot onderwijzeres wilden gaan volgen. Wij hebben hen als onderwijsassistentes in dienst genomen met het vooruitzicht na enige jaren 3 gediplomeerde onderwijzeressen

aan ons team te kunnen toevoegen. Deze gedacht gaf het management veel rust, dat kan ik verzekeren. In eerste instantie werden zij als onderwijsassistent toegevoegd aan de groepen 3, de groepsleerkracht fungeerde als coach en begeleider. Deze ondersteuning op zich was voor de leerkrachten al een groot voordeel. Dat hoeft m.i. verder geen betoog. Gaandeweg ontdekten we meer voordelen: Door hun kwaliteiten en inzet werden deze jonge mensen al snel onderdeel van het team. Dat had tot gevolg dat zij steeds meer verantwoordelijkheden vroegen en ook kregen. Hierdoor groeide de bekendheid met de leerlingen

AZA

NIEUWSBRIEF JANUARI 2004

OPLEIDEN IN SCHOOL

VERVOLG VAN VOORPAGINA

Om dit te bereiken hebben de scholen zich de volgende resultaten voor ogen gesteld:

- Het verzamelen van good-practice voorbeelden van een aanpak van de opleiding van de zij-instromers;
- Het vormgeven aan een Amsterdamse opleidingsorganisatie bestaande uit opleidingsleerkrachten en mentoren;
- Een aantal basisscholen die een kweekvijver vormen voor andere scholen;
- Een geringere afhankelijkheid van externe ondersteuners als het gaat om de begeleiding van personeel.

Overigens: De subsidiemiddelen zijn beschikbaar tot augustus 2004. Dit betekent dat we nu nog minder dan een jaar hebben te gaan om het project verder vorm te geven. Er zal dus hard gewerkt moeten worden!

OPLEIDEN IN DE SCHOOL... WAAR STAAN WE NU?

Bij aanvang van het project Opleiden in School bleek dat niet alle scholen die opgegeven waren voor deelname aan het project goed waren geïnformeerd. Dit heeft tot gevolg gehad dat er allereerst met de directies van scholen gesproken moest worden over de voorwaarden en voordelen van deelname aan het project. Het resultaat van deze gesprekken is dat een aantal scholen enthousiast werd over deelname en dat een aantal andere scholen besloot niet deel te nemen of slechts zijdelings bij het project betrokken wilde zijn.

Na deze gespreksronde is een stuurgroep samengesteld, bestaande uit vier directeurs van deelnemende scholen en het projectteam. De stuurgroep is verantwoordelijk voor de verschillende beleidskeuzes en zorgt voor de communicatie met de deelnemende scholen.

In april en mei 2003 zijn vervolgens bijeenkomsten georganiseerd voor de directies van de deelnemende scholen. Tijdens deze bijeenkomsten is gesproken over de doelstellingen van het project en hebben scholen zich aan elkaar voor kunnen stellen. Tevens heeft het projectteam een taakomschrijving voor de opleidingsleerkracht opgesteld en is een eerste opzet gemaakt van de opleiding. Vervolgens is in juni 2003 een informatiebijeenkomst georganiseerd voor de opleidingsleerkrachten en in september 2003 is het eerste onderdeel van de opleiding van start gegaan.

In de tussentijd zijn in het najaar van 2002 ongeveer 25 zij-instromers geschikt verklaard en geplaatst op de deelnemende scholen. Omdat er op dat moment niet voldoende plaatsingsmogelijkheden waren, zijn een aantal zij-instromers op niet-projectscholen geplaatst. Deze studenten worden nu nog begeleidt door het Seminarium voor Orthopedagogiek, onder andere via video-interactietraining.

Zodra de opleidingsleerkrachten (een deel van) de opleiding hebben afgerond, kunnen zij de begeleiding op de werkvloer overnemen. Een aantal van deze opleidingsleerkrachten heeft overigens al ervaring opgedaan in het begeleiden van collega's.

De bedoeling is de taak van de opleidingsleerkracht verder vast te leggen in een competentieprofiel, en vervolgens de opleiding daarop aan te passen.

De bedoeling is van de opleidingsleerkracht een professionele "opleider" te maken, die meer kan en doet dan coaching of begeleiding. De opleidingsleerkracht zal ook betrokken zijn bij het maatwerk aanbod dat de PABO voor de student-leraar verzorgt, de opbouw van het portfolio en de evaluatie van de ontwikkeling van vakbekwaamheid.

HOE WILLEN WE STRAKS VERDER?

Allereerst willen we duidelijk maken dat een basisschool als opleidingschool er niet alleen is voor zij-instromers tijdens een periode met een lerarentekort. We willen naar een structuur waarbij een aantal basisscholen als opleidingsschool functioneert, voor alle personeelsleden die in opleiding zijn voor een functie in de school. Eigenlijk willen we dat de basisschool-opleidingsschool het voortouw heeft in de opleiding van personeel, en de traditionele lerarenopleiding daarin iets meer de tweede viool gaat spelen. Een structuur die je kunt vergelijken met de wijze waarop bijvoorbeeld verpleegkundigen in de academische ziekenhuis worden opgeleid. Belangrijkste doelstelling daarbij is het leveren van kwaliteit, en het aanbieden van opleiding en ontwikkeling die dicht bij de onderwijswerkelijkheid staat.

We willen het project straks dan ook ombuigen van "opleiden in school" naar "opleidingsschool" en kijken of we een aantal basisscholen zo kunnen organiseren dat zij leidend zijn in de opleiding van personeel, dus ook de rechtstreeks instromende leraarsstudent.

OPLEIDEN EN BEGELEIDEN

Willem Hoogstede is opleidingsleerkracht voor het project Opleiden in School op de Nellesteinschool en tevens bovenschools coach/begeleider van leerkrachten op vier scholen van Sirius. Voor zijn taken als opleidingsleerkracht volgt Willem de opleiding die door het Seminarium voor Orthopedagogiek de opleidingsleerkrachten wordt aangeboden.

Als opleidingsleerkracht onderhoudt Willem onder andere de contacten met de PABO's en het ROC, bespreekt hij opdrachten en coördineert hij de taken van de studenten/stagiaires op de school. Willem is vorig jaar begonnen als opleidingsleerkracht en heeft gemerkt dat het door de studenten op de Nellestein als zeer prettig ervaren wordt dat er één duidelijk aanspreekpunt is. Hij geeft aan dat een directie wel een aantal randvoorwaarden hiervoor moet scheppen, zoals het in de formatie reserveren van middelen om iemand vrij te stellen voor deze taken.

Wat is nu het verschil tussen een mentor en de taken van een opleidingsleerkracht? Willem antwoordt: "Het grootste verschil is dat een mentor met de startende leerkrachten de praktijk doorneemt en vervolgens hen voorziet van tips om het dagelijkse werk beter te organiseren. Ik analyseer samen met de door mij gecoachte collega's de geobserveerde lessen, wel of niet met behulp van videomateriaal. Op die manier worden processen doorgrond en volgen er conclusies en afspraken die leiden tot optimalisering van professioneel handelen." Over de kenmerken van een goede opleidingsleerkracht hoeft hij niet lang na te denken. "Je moet integer en communicatief sterk zijn. Daarnaast is het van belang dat je de praktijk goed kent en dat je een groot vermogen hebt om je in te leven in de ander."

Voor de toekomst van het opleiden in de school van zij-instromers, denkt Willem dat het belangrijk is dat de taken die hij nu uitvoert, gebundeld worden in een functie. De opleidingsleerkrachten investeren om hun kennis en vaardigheden te verrijken maar op dit moment zonder garantie dat die investering ook met bijvoorbeeld een andere directie zich zal uitbetalen. Hoewel Willem al jaren meedraait, blijft hij het onderwijsveld spannend vinden om in te werken. Zeker nu hij het gevoel heeft dat door deze nieuwe vorm van begeleiden en opleiden, (startende) leerkrachten beter gaan functioneren.

• Willem Hoogstede in gesprek

SCHOLEN DIE DEELNEMEN AAN AZA / OPLEIDEN IN SCHOOL:

JOHAN HUIZINGA
LOUIS BOUWMEESTER
GOEMAN BORGESIU
SLOTTERMEERSCHOOL
DE HORIZON
DE PUNT
TAMBOERIJN
DONGESCHOOL
6E MONTESSORISCHOOL
FLEVOPARK
8E MONTESSORISCHOOL
NELLESTEIN
DE BURGHT
BURGEMEESTER DE VLUGT

DE OPLEIDING VOOR ZIJ-INSTROMERS EN SVIB

School Video Interactie Begeleiding (SVIB) is een methode waarbij door middel van video opnames gewerkt wordt aan de verbetering en versterking van het (pedagogisch) klimaat in de klas: door middel van optimalisering van de didactiek, het klassenmanagement en de interactie. De competenties van de AZA zij-instromers en leerlingen worden daarin zichtbaar.

Een basisvoorwaarde om leerlingen iets te leren is: het hebben van contact. Het goed met elkaar omgaan, maakt het werk niet alleen leuker, het is ook een voorwaarde om leerrendement te hebben. In het licht van het integratiebeleid in zowel primair, als voortgezet onderwijs zullen meer (zorg-) leerlingen in het reguliere onderwijs worden opgevangen. Dit betekent dat het onderwijs en de AZA zij-instromers in het bijzonder zich gesteld zien voor een steeds dringender wordende vraag naar kwaliteit. SVIB geeft de AZA zij-instromers letterlijk zicht op het functioneren van de groep, de (zorg) leerlingen en op zichzelf. Met behulp van de camera is het mogelijk vragen helder te krijgen omdat subjectieve waarneming wordt verminderd. Vanuit de beelden komt men gemakkelijker tot een gesprek over hetzelfde.

Programma van SVIB-coaching voor AZA zij-instromers:

Eerste opleidingsjaar:

- Twee dagdelen voor de totale groep van de AZA zij-instromers, de SVIB coaches en de SVIB supervisor in januari 2003
- Vijf bijeenkomsten van drie uur voor vijf AZA zij-instromers en één SVIB coach van februari 2003 t/m juni 2003
- Drie bijeenkomsten van drie uur voor vijf AZA zij-instromers en één SVIB coach van september 2003 t/m januari 2004.

DE OPLEIDING TOT OPLEIDINGSLEERKRACHT

Naar aanleiding van een eerste opzet om te komen tot een taakomschrijving van een opleidingsleerkracht heeft het Seminarium voor Orthopedagogiek een op maat gemaakt opleidingsaanbod neergelegd op post-HBO niveau met een studiebelasting van 15 studiepunten. Dit aanbod omvat de volgende modules:

Module 1: Basistraining School Video Interactie Begeleiding (3 studiepunten);

Module 2: Educational research: een onderzoeksmodule gericht op schoolorganisatie en verandering in het licht van het omvorming tot 'opleidings-school' (6 studiepunten);

Module 3: De opleidingsleerkracht als collegiaal consulent (3 studiepunten);

Module 4: De opleidingsleerkracht als coach (3 studiepunten).

Het bovenstaande programma is gewijzigd omdat in een tweetal informatiebijeenkomsten bleek dat de verwachtingen met betrekking tot een opleiding voor opleidingsleerkracht uiteen liepen. Daarbij kwam dat het aantal kandidaten dat aan deze opleiding wilde meedoen in eerste instantie beperkt bleef tot acht geïnteresseerde collega's. Om het bovenstaande programma te kunnen realiseren was een inschrijving van 10 deelnemers minimaal noodzakelijk.

Het aanvankelijke programma is omgebouwd tot een opleiding 'coach met behulp van de videocamera' gebaseerd op de methode van School Video Interactie Begeleiding, waarmee tegemoet gekomen is aan de vraag tot 'praktische verdieping' die bij het gros van de kandidaten leefde.

Lees verder op pagina 5 >>>

VERVOLG VAN PAGINA 4:

De opbouw van deze opleiding is als volgt:

- De basistraining School Video Interactie Begeleiding, zes bijeenkomsten van drie uur, voor de hele groep opleidingsleerkrachten onder leiding van een gecertificeerde SVIB-er in de periode september 2003 t/m december 2003
- Intervisie / supervisie, acht bijeenkomsten van drie uur in groepen van maximaal vijf en minimaal drie opleidingsleerkrachten, onder leiding van een SVIB supervisor in de periode januari 2004 t/m april 2004
- Coach met behulp van de videocamera, enige bijeenkomsten van drie uur, voor maximaal vijf AZA zij-instromers, één SVIB coach en één opleidingsleerkracht in de periode mei 2004 t/m juni 2004. De opleiding 'coach met behulp van de videocamera' wordt afgerond op de werkplek. Gedurende de laatste fase van de opleiding draagt de SVIB coach zijn coachende taken met betrekking tot de AZA zij-instromers over aan de opleidingsleerkracht.

HOE NU VERDER MET DE OPLEIDING TOT OPLEIDINGSLEERKRACHT?

Het zal duidelijk zijn dat dit programma niet volledig dekkend is voor alle competenties die van belang zijn om een kwalitatief goede opleidingsleerkracht te worden. Om hiervoor gekwalificeerd te zijn zal men moeten aantonen dat men de vereiste competenties in huis heeft, met andere woorden de deelnemers aan de opleiding zullen deze competenties moeten laten zien.

We zijn bezig om de eerder geformuleerde taakomschrijvingen van de opleidingsleerkracht nader uit te werken in competenties en op basis daarvan een competentiegerichte opleiding voor opleidingsleerkrachten op te zetten.

Daarnaast bestaat de mogelijkheid om de opleiding tot School Video Interactie Begeleider te volgen. Aan de hand van een assessment met een SVIB supervisor bestaat de mogelijkheid dat het advies gegeven wordt de 'coach met behulp van de videocamera' toe te laten tot het tweede jaar van de tweejarige post-HBO opleiding tot School Video Interactie Begeleider. Een gecertificeerde SVIB-er is bevoegd in het geven van de basistraining SVIB, leraren te coachen met behulp van SVIB, opleidingsleerkrachten te coachen tijdens de laatste fase van de opleiding tot 'coach met behulp van de videocamera' en intervisie / supervisie te geven aan opleidingsleerkrachten die de opleiding tot 'coach met behulp van de videocamera' hebben afgerond.

